

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПОВІТРЯНИХ СИЛ ІМЕНІ ІВАНА КОЖЕДУБА

ISSN 1681-7710

Системи обробки інформації

Щоквартальне
наукове видання

Випуск 2 (153)

Заснований
у березні 1996 року

У збірнику відображено результати досліджень з розробки нових інформаційних технологій як для рішення традиційних задач збору, обробки та відображення даних, так і для побудови систем обробки інформації у різних проблемних галузях. Збірник призначений для наукових працівників, викладачів, докторантів, ад'юнктів, аспірантів, а також курсантів та студентів старших курсів відповідних спеціальностей.

Засновник і видавець:
Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

61023, м. Харків-23,
вул. Сумська, 126,
а/с 11800

Телефон:
+38 (057) 704-91-97
+38 (067) 998-02-70

E-mail редколегії:
red@hups.mil.gov.ua
red.hnups@gmail.com

Інформаційний сайт:
www.hups.mil.gov.ua

ОБРОБКА ІНФОРМАЦІЇ
В СКЛАДНИХ ТЕХНІЧНИХ СИСТЕМАХ

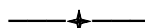
ОБРОБКА ІНФОРМАЦІЇ
В СКЛАДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

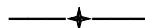
МАТЕМАТИЧНІ МОДЕЛІ ТА МЕТОДИ

ІНФОКОМУНІКАЦІЙНІ СИСТЕМИ

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ ТА КІБЕРНЕТИЧНА БЕЗПЕКА

СИСТЕМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

МЕТРОЛОГІЯ,
ІНФОРМАЦІЙНО-ВИМІРЮВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ
ТА СИСТЕМИ

Харків • 2018

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

ТИМОЧКО Олександр Іванович (д-р техн. наук проф., ХНУПС, Харків).

Заступник головного редактора:

СУХАРЄВСЬКИЙ Олег Ілліч (д-р техн. наук проф., ХНУПС, Харків).

Члени редколегії:

- БАЙРАМОВ Азад Агахар Огли (д-р фіз.-мат. наук проф., Військова академія, Баку, Азербайджан);
- БАРАННИК Володимир Вікторович (д-р техн. наук проф., ХНУПС, Харків);
- ВАРША Зігмунд Лех (канд. техн. наук, Інститут промислових досліджень автоматизації та вимірювань, Варшава, Польща);
- ВАСЮТА Костянтин Станіславович (д-р техн. наук проф., ХНУПС, Харків);
- ГУСАК Юрій Аркадійович (д-р військ. наук с.н.с., ГШ ЗС України, Київ);
- ГОРОБЕЦЬ Микола Миколайович (д-р фіз.-мат. наук проф., ХНУ, Харків);
- ГОРОДНОВ В'ячеслав Петрович (д-р військ. наук проф., ХНУПС, Харків);
- ДРОБАХА Григорій Андрійович (д-р військ. наук проф., ХНУПС, Харків);
- ЄВДОКИМОВ Віктор Федорович (д-р техн. наук проф., член-кор. НАНУ, ІПМЕ НАНУ, Київ);
- ЄРМОШИН Михайло Олександрович (д-р військ. наук проф., ХНУПС, Харків);
- ЗАХАРОВ Ігор Петрович (д-р техн. наук проф., ХНУРЕ, Харків);
- ІВАНОВ Віктор Кузьмич (д-р фіз.-мат. наук с.н.с., ІРЕ НАНУ, Харків);
- КАВУН Сергій Віталійович (д-р екон. наук доцент, ХННІ ДВНЗ „Університет банківської справи”, Харків);
- КАЛАШНИКОВ Вячеслав (д-р техн. наук проф., Монтеррейський технологічний інститут, Мексика);
- КОНОВАЛЕНКО Олександр Олександрович (д-р фіз.-мат. наук проф., академік НАНУ, РІ НАНУ, Харків);
- КОНОНОВ Володимир Борисович (д-р техн. наук проф., ХНУПС, Харків);
- КУЛЬПА Христоф (д-р техн. наук проф., Варшавський політехнічний університет, Польща);
- КУПЧЕНКО Леонід Федорович (д-р техн. наук проф., ХНУПС, Харків);
- КУЧУК Георгій Анатолійович (д-р техн. наук проф., НТУ „ХПІ”, Харків);
- АЛЬ МАРСУМИ Нух Таха Насиф (канд. техн. наук коледж університету AL-NUKHBA, Багдад, Республіка Ірак);
- ЛОСЄВ Юрій Іванович (д-р техн. наук проф., ХНУ, Харків);
- ПАВЛЕНКО Максим Анатолійович (д-р техн. наук доц., ХНУПС, Харків);
- ПОРОШИН Сергій Михайлович (д-р техн. наук проф., НТУ „ХПІ”, Харків);
- РАДЄВ Христо Кирилов (д-р техн. наук проф., Технічний університет, Софія, Болгарія);
- РУБАН Ігор Вікторович (д-р техн. наук проф., ХНУРЕ, Харків);
- СМЕЛЯКОВ Кирило Сергійович (д-р техн. наук проф., ХНУПС, Харків);
- СМЕЛЯКОВ Сергій В'ячеславович (д-р фіз.-мат. наук проф., ХНУПС, Харків);
- ФРЕЙЛИКХЕР Валентин (д-р фіз.-мат. наук проф., Університет імені Бар-Ілана, Ізраїль);
- ХАКІМОВ Ортаголи Шарипович (д-р техн. наук проф., Науково-дослідний інститут стандартизації, метрології та сертифікації, Ташкент, Узбекистан);
- ХАРЧЕНКО В'ячеслав Сергійович (д-р техн. наук проф., НАКУ „ХАІ”, Харків);
- ШМАКОВ Олександр Миколайович (д-р військ. наук проф., ХНУПС, Харків);
- ЯРОШ Сергій Петрович (д-р військ. наук проф., ХНУПС, Харків).

Відповідальний секретар:

ЗУБРИЦЬКИЙ Григорій Миколайович (канд. техн. наук доц., ХНУПС, Харків).

Затверджений до друку вченою радою Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (протокол від 26 червня 2018 року № 8)

Занесений до “Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук” (технічні та військові науки), затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528 (із змінами від 22.12.2016 № 1604)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 22357 – 12257ПР від 30.09.2016 р.

Усі статті, що публікуються у журналі, проходять обов'язкове рецензування, яке здійснюється за анонімною формою як для авторів, так і для рецензентів (подвійне сліпе рецензування).

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор

Інформаційний сайт видання: www.hups.mil.gov.ua.

Публічність та доступ: Журнал зберігається у загальнодержавній базі даних Державної бібліотеки ім. Вернадського „Україніка наукова” та включено у довідник періодичних видань *Ulrich's Periodicals Directory (USA)*.

Авторські права: За авторами зберігаються усі авторські права та права на видання без обмежень. Журнал дозволяє користувачам: читати, завантажувати, копіювати, поширювати, друкувати та посилатися на повні тексти статей за умови зазначення авторства. Дозволяється повторне використання змісту журналу у відповідності з ліцензією Creative Commons CC-BY.

Наукометричні показники:

ICV (Index Copernicus Value) = 58,10

MINISTRY OF DEFENCE OF UKRAINE
IVAN KOZHEDUB KHARKIV NATIONAL
AIR FORCE UNIVERSITY

ISSN 1681-7710

Information Processing Systems

Quarterly
scientific publication

Issue 2 (153)

Founded in March, 1996

The journal Information Processing Systems was founded in 1996 and became first information platform for Ukrainian specialists in the field of data-processing system. The objective of journal is to publish research finding on the development of new information technologies both for solving traditional problems such as harvesting, manipulating and presentation of data and for building data-processing system in different fields.

Founder and publisher:
Ivan Kozhedub Kharkiv National
Air Force University

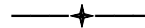
Address: a/c 11800,
Sumska street 126,
Kharkiv, 61023,
Ukraine

Phone: +38 (057) 704-91-97
+38 (067) 998-02-70

E-mail: red@hups.mil.gov.ua
red.hnups@gmail.com

Website: www.hups.mil.gov.ua

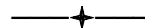
INFORMATION PROCESSING
IN COMPLEX ENGINEERING SYSTEMS

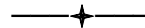
INFORMATION PROCESSING
IN COMPLEX ORGANIZATIONAL SYSTEMS

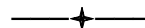
MATHEMATICAL MODELS AND METHODS

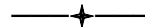
INFCOMMUNICATION SYSTEMS

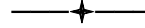
INFORMATION TECHNOLOGIES IN EDUCATION

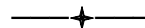
INFORMATION SECURITY AND CYBERSECURITY

SYSTEMS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

METROLOGY, INFORMATION AND MEASUREMENT
TECHNOLOGIES AND SYSTEMS

Kharkiv • 2018

EDITORIAL STAFF

Editor-in-Chief:

Oleksandr Tymochko (*Doctor of Technical Sciences Professor, KNAFU, Ukraine*)

Deputy Editor-in-Chief:

Oleh Sukharevsky (*Doctor of Technical Sciences Professor, KNAFU, Ukraine*)

Editorial Board:

- Azad Ahakhar oglu Bairamov (*Doctor of Physics and Mathematics Professor, Military Academy of the Armed Forces, Baku, Azerbaijan*);
- Volodymyr Barannik (*Doctor of Technical Sciences Professor, KNAFU, Ukraine*);
- Zygmunt Lech Warsza (*PhD, Industrial Research Institute for Automation and Measurements, Warsaw, Poland*);
- Kostiantyn Vasyuta (*Doctor of Technical Sciences Professor, KNAFU, Ukraine*);
- Mykola Horobets (*Doctor of Physics and Mathematics Professor, V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine*);
- Viacheslav Gorodnov (*Doctor of Military Sciences Professor, KNAFU, Ukraine*);
- Yuri Husak (*Doctor of Military Sciences Senior Researcher, General Staff of the Armed Forces of Ukraine*);
- Hryhorii Drobakha (*Doctor of Military Sciences Professor, KNAFU, Ukraine*);
- Viktor Yevdokymov (*Doctor of Technical Sciences Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Pukhov Institute for Modelling in Energy Engineering of the National Academy of Sciences of Ukraine*);
- Mykhailo Ermoshin (*Doctor of Military Sciences Professor, KNAFU, Ukraine*);
- Ihor Zakharov (*Doctor of Technical Sciences Professor, Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine*);
- Viktor Ivanov (*Doctor of Physics and Mathematics Senior Researcher, O.Ya. Usikov Institute for Radiophysics and Electronics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine*);
- Serhii Kavun (*Doctor of Economic Sciences Associate Professor, Kharkiv Educational and Scientific Institute of SHEI "Banking University", Ukraine*);
- Viacheslav Kalashnikov (*Doctor of Technical Sciences Professor, Monterrey Institute of Technology and Higher Education, Mexico*);
- Oleksandr Konovalenko (*Doctor of Physics and Mathematics Professor, Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Radio Astronomy of the National Academy of Sciences of Ukraine (IRA NASU), Ukraine*);
- Volodymyr Kononov (*Doctor of Technical Sciences Professor, KNAFU, Ukraine*);
- Krzysztof S. Kulpa (*Full professor with habilitation, Warsaw University of Technology, Poland*);
- Leonid Kupchenko (*Doctor of Technical Sciences Professor, KNAFU, Ukraine*);
- Leonid Kuchuk (*Doctor of Technical Sciences Professor, National Technical University "KhPI", Ukraine*);
- Yuri Losev (*Doctor of Technical Sciences Professor, V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine*);
- Nooh Taha Nasif Al-Marsumy (*Doctor of Philosophy, AL-NUKHBA University College, Baghdad, Republic of Iraq*);
- Maksim Pavlenko (*Doctor of Technical Sciences Associate Professor, KNAFU, Ukraine*);
- Serhii Poroshin (*Doctor of Technical Sciences Professor, National Technical University "KhPI", Ukraine*);
- Hristo Radev (*Doctor of Technical Sciences Professor, Technical University of Sofia, Bulgaria*);
- Ihor Ruban (*Doctor of Technical Sciences Professor, Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine*);
- Kyrylo Smelyakov (*Doctor of Technical Sciences Professor, KNAFU, Ukraine*);
- Serhii Smelyakov (*Doctor of Physics and Mathematics Professor, KNAFU, Ukraine*);
- Valentyn Freilikher (*Doctor of Physics and Mathematics Professor, Bar-Ilan University, Israel*);
- Ortaholy Hakimov (*Doctor of Technical Sciences Professor, Research Institute Standardization, Metrology And Certification, Republic of Uzbekistan*);
- Viacheslav Harchenko (*Doctor of Technical Sciences Professor, National Aerospace University "KhAI", Ukraine*);
- Oleksandr Shmakov (*Doctor of Military Sciences Professor, KNAFU, Ukraine*);
- Serhii Yarosh (*Doctor of Military Sciences Professor, KNAFU, Ukraine*).

Executive Secretary:

Hryhorii Zubrytskyi (*Candidate of Technical Sciences (PhD) Associate Professor, KNAFU, Ukraine*)

*Academic Council of Ivan Kozhedub Kharkiv national Air Force University confirmed for printing
(record № 8 dated June, 26, 2018)*

Inscribed to the "List of Scientific Professional Publications of Ukraine, where results of final papers for the Doctor of Science degree and Doctor of Philosophy can be published" (Technical and Military Sciences), maintained by order of Ministry of Education and Science of Ukraine № 1528 dated December, 29, 2014 (as amended № 1604 dated December, 22, 2016)

*The State Registration Certificate of printed mass media
KB № 22357 – 12257ПП dated October, 30, 2016*

*All the articles that are published in the journal must be peer reviewed.
It is conducted anonymous both for authors and reviewers (double blind peer review).*

The authors take responsibilities for the reliability of stated facts, quotations and other statements.

Website: www.hups.mil.gov.ua.

Publicity and access: The journal is stored in federal abstract database of Vernadsky National Library „Ukrayinika naukova” and included with periodical reference book Ulrich's Periodicals Directory (USA).

Author's rights: The authors retained all copyrights and publishing rights with no limited publications. The journal allows users: to read, download, copy, distribute, type and refer to the whole articles upon conditions of affiliation. Repeated recycling of journal contents is allowed according to Creative Commons CC-BY licence.

Scientometrical indexes:

ICV (Index Copernicus Value) = 58,10

З М І С Т

ОБРОБКА ІНФОРМАЦІЇ В СКЛАДНИХ ТЕХНІЧНИХ СИСТЕМАХ

<i>Василець Т.Ю., Варфоломійєв О.О., Іщенко В.С., Ковальчук С.Л., Сула О.О.</i> Синтез нейромережевого регулятора для електромеханічної системи з пружними зв'язками в кінематичних передачах.....	7
<i>Гусарова І.Г., Коротенко А.Н.</i> Результати численного моделювання переходних режимів течія газу по участку трубопровода методом характеристик.....	18
<i>Засядько А.А.</i> Метод прогнозу параметрів руху високошвидкісного транспорту на основі багатокритеріальної оптимізації і диференціальних перетворень.....	27
<i>Задачин В.М.</i> Прогнозування міського погодинного водоспоживання.....	36
<i>Рисаков М.Д., Кулик О.П., Титов І.В., Рот С.М., Білоус О.В.</i> Обґрунтування доцільності удосконалення посадкового радіолокатора системи РСР-10МА для забезпечення посадки повітряних суден при мінімумі погоди І категорії.....	43

ОБРОБКА ІНФОРМАЦІЇ В СКЛАДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

<i>Грабовський С.М.</i> Методика створення електронного каталогу обладнання видавничо-поліграфічного виробництва на основі використання програмних агентів.....	52
<i>Копп А.М., Орловський Д.Л.</i> Підхід к построению репозитория моделей бизнес-процессов.....	60
<i>Макарова Г.В., Ушакова І.О.</i> Створення алгоритму підбору бізнес-партнерів за допомогою методів Data Science.....	69
<i>Литвиненко М.І., Шило С.Г., Борозенець І.О., Мажаров В.С.</i> Метод подання поверхневої структури повідомлень на обмеженій природній мові взаємодії операторів з автоматизованою системою управління повітряним рухом (engl.).....	75

МАТЕМАТИЧНІ МОДЕЛІ ТА МЕТОДИ

<i>Дубницький В.Ю., Петренко О.Е., Ходырев А.И.</i> Определение доверительных интервалов параметров распределения Крицкого-Менкеля.....	81
--	----

ІНФОКОМУНІКАЦІЙНІ СИСТЕМИ

<i>Проскурин Н.П.</i> Развитие оптических связей, микромощных оптронов и их компонентов для интерфейсов цифровых интегральных схем.....	88
--	----

C O N T E N T S

INFORMATION PROCESSING IN COMPLEX ENGINEERING SYSTEMS

<i>Vasylets T., Varfolomiyev O., Ishchenko V., Kovalchuk S., Susla O.</i> Synthesis of a neural network controller for electro-mechanical system with elastic coupling in kinematic transmissions.....	7
<i>Husarova I., Korotenko A.</i> The results of numerical modeling of transitional modes of the gas flowing on the pipeline section by the characteristics method.....	18
<i>Zasjadko A.</i> A method of extrapolation of parameters of motion of high-speed transport is on basis of multi-criteria optimization and differential transformations.....	27
<i>Zadachyn V.</i> Forecasting of urban hourly water consumption.....	36
<i>Rysakov M., Kulik O., Titov I., Rot S., Bilous O.</i> Ground of expedience of improvement landing radio-locator of system RSL-10MA for providing of landing of air courts on norms I categories of meteominimum.....	43

INFORMATION PROCESSING IN COMPLEX ORGANIZATIONAL SYSTEMS

<i>Hrabovskiy Ye.</i> Method creation of electronic catalog equipment publishing-polygraphic manufactures based on use the softener agent.....	52
<i>Kopp A., Orlovskiy D.</i> An approach to business process models repository development.....	60
<i>Makarova A., Ushakova I.</i> Creation of the algorithm of the selection of business partners with the methods of Data Science.....	69
<i>Litvinenko M., Shylo S., Borozenets I., Mazharov V.</i> Method of representation of the surface structure of messages on the restricted natural language of the operators of automated air traffic control system.....	75

MATHEMATICAL MODELS AND METHODS

<i>Dubnitskiy V., Petrenko O., Khodyrev A.</i> Determination of confidence intervals of Kritsky-Menckel distribution parameters.....	81
---	----

INFOCOMMUNICATION SYSTEMS

<i>Proskurin N.</i> Development of optical links, micropower optocouplers and their components for interfaces digital integrated schemes.....	88
--	----

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ	INFORMATION TECHNOLOGIES IN EDUCATION
<i>Браткевич В.В.</i> Методика оптимизации связей в холархических моделях оценивания средств разработки e-learning 94	<i>Bratkevych V.</i> Methodology of broadcasting of relations in cholarchic models of estimation of development facilities e-learning 94
<i>Кириченко І.В., Шубін І.Ю.</i> Концепція пошукової системи агентного типу в системах електронного навчання 100	<i>Kyrychenko I., Shubin I.</i> Agent type search system concept in electronic education systems 100
<i>Пушкар О.І., Завгородня О.С.</i> Використання карт пам'яті для структурування інформаційного простору навчальних дисциплін у e-learning 108	<i>Pushkar O., Zavgorodnia O.</i> Mind map usage for e-learning courses information space structuring 108
ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ ТА КІБЕРНЕТИЧНА БЕЗПЕКА	INFORMATION SECURITY AND CYBERSECURITY
<i>Борсуковський Ю.В., Борсуковська В.Ю., Бурячок В.Л., Складанний П.М.</i> Прикладні аспекти розробки політики категорювання інформації з обмеженим доступом .. 117	<i>Borsukovskii Y., Borsukovska V., Buriachok V., Skladannyi P.</i> Policy aspects in crypto protection of confidential information 117
<i>Євсєєв С.П., Циганенко О.С.</i> Розробка несиметричної крипто-кодової конструкції Нідеррайтера на модифікованих еліптичних кодах 127	<i>Yevseiev S., Tsyhanenko O.</i> Development of asymmetrical crypto-coded construction of Niderraiter on modified codes 127
<i>Нагорнюк О.А.</i> Використання кумулянтного аналізу для розпізнавання радіосигналів цифрових телекомунікаційних систем 136	<i>Nahorniuk O.</i> Use of cumulant analysis for recognition of radiosignals of digital telecommunication systems 136
<i>Павлюк В.В.</i> Підходи до побудови багатоканальних програмновизначених комплексів радіоконтролю телекомунікаційних мереж 144	<i>Pavliuk V.</i> Approaches to the construction of multi-channel software defined radio control system for the telecommunication networks 144
СИСТЕМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	SYSTEMS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE
<i>Гороховатський О.В., Передрій О.О.</i> Метод пошуку подібних об'єктів на зображенні в умовах невизначеності 152	<i>Gorokhovatskyi O., Peredrii O.</i> Method for search of similar objects in an image under uncertainty 152
МЕТРОЛОГІЯ, ІНФОРМАЦІЙНО-ВИМІРЮВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ	METROLOGY, INFORMATION AND MEASUREMENT TECHNOLOGIES AND SYSTEMS
<i>Герасимов С.В., Грідина В.В.</i> Методика обґрунтування номенклатури параметрів контролю радіотехнічних систем і призначення їх допустимих відхилень 159	<i>Herasimov S., Gridina V.</i> Method justification nomenclature control parameters of radio systems and purpose of their permissible deviations 159
<i>Мокійчук В.М., Пащенко Н.В., Самойліченко О.В.</i> Показники оцінювання якості лабораторних інформаційних систем 165	<i>Mokiichuk V., Pashchenko N., Samoilichenko O.</i> Software quality evaluation indicators of the laboratory information systems 165
Алфавітний покажчик 172	Alphabetical index 172

Захист інформації та кібернетична безпека

УДК 004.056

DOI: 10.30748/soi.2018.153.15

Ю.В. Борсуковський¹, В.Ю. Борсуковська², В.Л. Бурячок³, П.М. Складанний³

¹ Державний університет телекомунікацій, Київ

² ПАТ «Укрсоцбанк», Київ

³ Київський університет ім. Бориса Грінченка, Київ

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ ПОЛІТИКИ КАТЕГОРУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ

В статті проведено детальний аналіз прикладних аспектів розробки політики інформаційної безпеки щодо категорювання інформації з обмеженим доступом для корпоративних користувачів, які починають впроваджувати автоматизовані DLP та DAG системи. З урахуванням того, що у вітчизняному законодавстві чітке розуміння поняття «комерційна таємниця» відсутнє, а кожен власник підприємства може самостійно визначати перелік інформації, яка для нього та підприємства в цілому є конфіденційною, а також самостійно визначати порядок роботи з такою інформацією, в статті, по-перше, сформульовано базові вимоги та рекомендації щодо структури та змісту типової політики категорювання інформації з обмеженим доступом для підприємств різних форм власності її, по-друге, введено низку нових понять, які дозволять уникнути конфлікту при впровадженні DLP та DAG систем з певними їх трактуваннями, визначеними на законодавчому рівні. Як результат, це сприятиме суттєвому зменшенню ризиків, пов'язаних з несанкціонованим доступом до конфіденційної інформації, знищенням інформаційних ресурсів, компрометації інформаційних ресурсів підприємства. Разом з тим, у статті розглянуто приклад категорювання інформації з обмеженим доступом; визначено вимоги щодо формування реєстру інформаційних активів та сформовано практичні рекомендації щодо категорювання інформації із врахуванням досвіду впровадження систем управління доступом до неструктурованих даних та систем запобігання витокам інформації.

Ключові слова: категорювання, класифікація, доступ, політика, кібербезпека.

Вступ і постановка задачі

Категорювання інформації в корпоративних інформаційних ресурсах (ІР) є ключовою функцією забезпечення інформаційної безпеки (ІБ) [3–5]. Дане завдання в тому чи іншому вигляді вирішується в кожній інформаційній системі (ІС) підприємств державного та приватного сектору і формалізується у відповідній політиці ІБ підприємства. Завдяки процесу зіставлення категорій інформації і прав користувачів забезпечується процес захисту інформації з обмеженим доступом (ІЗОД) від несанкціонованого використання [1–2].

У корпоративній мережі кожного підприємства зберігається і обробляється інформація, яка є критичною для ведення бізнесу і може власником відноситися до комерційної та/або службової таємниці підприємства, інформація щодо персональних даних співробітників, а також інша конфіденційна інформація підприємства, доступ до якої може обмежуватися її власником. Виходячи з досвіду впровадження DLP та DAG систем, на суб'єктивну думку авторів, діюче законодавство не відповідає сучасним викликам та загрозам інформаційним активам підприємств. Наочною демонстрацією може служити атака на українські інформаційні ресурси шифрувальника potPetya. Аналіз передумов та

наслідків однозначно показує необхідність проведення кардинальних змін та доповнень у чинному законодавстві у відповідності до існуючого та прогнозованого ландшафту інформаційних та кібернетичних загроз. Очевидно, що частина проблемних питань може бути вирішена простою імплементацією діючих міжнародних стандартів, а не придумуванням своїх, що, як показують останні сумні наслідки, не завжди є кращими, а в багатьох випадках обмежують використання сучасних засобів протидії зловмисникам. Очевидно, що у відповідності до доктрин відносно питань інформаційної та кібернетичної безпеки, що прийняті провідними країнами світу ми повинні розглядати загрози інформаційним ресурсам підприємствам не тільки в кримінальному аспекті, а і в глобальному – як боротьба за вплив в інформаційному просторі.

Одне із питань, що потребує достатньо прискипливого підходу при розробці політик інформаційної безпеки при впровадженні DLP та DAG систем – це категорювання інформації, що власником відноситься до ІЗОД підприємства. З цією метою для забезпечення захисту ІР від їх незаконного використання повинна бути розроблена на підприємстві політика інформаційної безпеки (ПІБ) [6–7] щодо порядку доступу до ІЗОД, а також формалізований та

введений в дію єдиний для всіх користувачів порядок надання, зміни та скасування доступу до ІзОД у відповідності до встановлених політик, який є обов'язковим для виконання всіма без виключення користувачами (сюди відноситься і весь топ-менеджмент підприємства без будь якого виключення).

Нижче наведено базові складові, що рекомендується включати в політику категорювання ІзОД. Ці складові формалізовано на основі практичного досвіду впровадження DLP та DAG систем, а також на реальному прикладі продемонструвати один із варіантів підходу щодо забезпечення безпеки інформаційних активів, що беруть участь в бізнес-процесах підприємства, і можуть бути використані про розгортанні DLP та DAG систем (система запобігання витокам інформації та система управління доступом до неструктурованих даних) для захисту ІзОД.

Рекомендації спрямовані на забезпечення проведення наступних робіт:

- формування реєстру інформаційних активів;

- формування системи управління інформаційними активами;
- розгортання системи управління доступом до неструктурованих даних;
- розгортання системи протидії витокам інформації.

Зрозуміло, що у роботах з категорювання інформаційних активів і забезпечення управління ними повинні брати участь усі керівники структурних підрозділів або особи, уповноважені ними, співробітники підрозділів ІТ-адміністратори сховищ, на яких розміщуються інформаційні активи, а також фахівці з ІБ. В процесі виконання рекомендацій повинен бути визначений структурний підрозділ, який буде управляти і є власником перерахованих нижче процесів. Як правило, це служба інформаційної безпеки (СлІБ).

Терміни та визначення. Для однозначного трактування термінів, що використанні при розробці політики категорювання інформації, їх визначення наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Терміни та визначення

Термін	Визначення
Інформаційний актив	Матеріальний або нематеріальний об'єкт, який: є інформацією або містить інформацію, служить для обробки, зберігання або передачі інформації, має цінність для підприємства.
Інформація з обмеженим доступом (ІзОД)	Відомості підприємства про осіб, предмети, факти, події, явища і процеси, незалежно від форми їх подання, що є конфіденційною інформацією, комерційною таємницею, персональними даними, даними для внутрішнього користування або іншими відомостями, які охороняються відповідно до чинного законодавства України, а також нормативними актами і регламентуючими документами підприємства.
Підрозділ	Відокремлений підрозділ, субхолдинг, акціонерне товариство, компанія, завод, представництво, департамент, управління, відділ, служба чи інша організаційна одиниця, що розробляє конфіденційний документ або курирує його розробку силами сторонньої підприємства.
Керівники підрозділів	Керівники відокремлених підрозділів, субхолдингів, акціонерних товариств, заводів, філій, департаментів, управлінь, служб, відділів чи інших організаційних одиниць, а також їх заступники.
Комерційна таємниця	Інформація з обмеженим доступом, що дозволяє її власникові при існуючих або можливих обставин збільшити доходи, уникнути невиправданих витрат, зберегти положення на ринку товарів, робіт, послуг або отримати іншу комерційну вигоду.
Інформація, що становить комерційну таємницю	Науково-технічна, технологічна, інвестиційна, виробнича, фінансово-економічна або інша інформація (в тому числі складова секретів виробництва (ноу-хау), яка має дійсну або потенційну комерційну цінність в силу невідомості її третім особам, до якої немає вільного доступу на законній підставі й у відношенні якої власником такої інформації введений режим обмеженого доступу до інформації.
Захист інформації	Діяльність щодо запобігання витоку інформації, що захищається, а також несанкціонованих і ненавмисних дій на інформацію, що захищається.
Режим обмеженого доступу до інформації	Правові, організаційні, технічні та інші заходи, які приймаються власником відомостей, що становлять інформацію з обмеженим доступом, з охорони їх конфіденційності.
Категорія ІзОД	Застосовувані класи відомостей підприємства для Категорювання інформації за ступенем обмеження доступу.
Категорія ІзОД: строго конфіденційно (СК)	Клас відомостей підприємства, що становлять конфіденційну інформацію зі строго регламентованим доступом і захистом – строго конфіденційна інформація.
Категорія ІзОД: комерційна таємниця (КТ)	Клас відомостей підприємства, що становлять комерційну таємницю.
Категорія ІзОД: персональні дані (ПДн)	Клас відомостей підприємства, що становлять персональні дані співробітників.
Категорія ІзОД: для службового (внутрішнього) користування (ДСК)	Клас відомостей підприємства, що містять інші відомості, які власник відносить до інформації з обмеженим доступом - для службового користування.
Категорія ІзОД: публічна (ПБ)	Клас відомостей підприємства, що не містять інформацію з відкритим доступом - публічна інформація.
Гриф ІзОД	Застосовувані обмежувальні грифи для маркування інформації на підприємстві за ступенем обмеження доступу: СК, КТ, ПДн, ДСК, ПБ (див. категорії ІзОД).

Виклад основного матеріалу дослідження

Зважаючи на ріст рівня інформаційних та кібернетичних загроз для підприємств різних форм власності, варто виокремити декілька основних тверджень щодо підходу до політики категорювання ІЗОД.

Твердження 1. Формування реєстру інформаційних активів

Для формування реєстру інформаційних активів необхідно визначити:

- перелік інформаційних активів, що обробляються кожним підрозділом, і провести їх категорювання (визначити категорію ІЗОД);
- перелік ІС, в яких обробляються та зберігаються інформаційні активи;
- перелік місць зберігання носіїв, що містять інформаційні активи (електронні та паперові);
- власника інформаційного активу та перелік підрозділів, доступ яким необхідний до активу для виконання співробітниками службових обов'язків.

Прикладами інформаційних активів можуть бути: договір з клієнтами, фінансова звітність, технологічна карта, журнал реєстрації листів, проекти нових продуктів або послуг, ноутбук з інформацією про фінансовий стан підприємства, сервер з інформацією про клієнтів, архів (приміщення) з паперовими справами співробітників підприємства, планшет керівника підприємства з планом перспективної та оперативної діяльності.

Інформаційні активи володіють основними властивостями фінансових та матеріальних активів підприємства: вартість, вартість для підприємства, можливість накопичення, можливість трансформації в інші активи. Дуже часто цінність інформаційного активу підприємства може перевершувати цінність всіх фінансових активів. Прикладом такого активу може бути імідж підприємства. Формування реєстру здійснюється шляхом отримання інформації від керівників структурних підрозділів, що обробляють інформаційні активи. При цьому керівники структурних підрозділів або уповноважені ним особи повинні надавати інформацію про всі види інформаційних активів, що отримуються, створюються і передаються в ході реалізації бізнес-процесів співробітниками їх підрозділів.

Твердження 2. Інформаційне наповнення реєстру

Реєстр повинен містити наступну інформацію:

- 1) назва інформаційного активу;
- 2) місце обробки інформаційного активу (інформаційна система, називання БД, файловий ресурс, обробка в паперовому вигляді і т.д.);
- 3) критичність інформаційного активу – конфіденційність, цілісність, доступність;
- 4) опис активу – характеристика оброблюваної інформації, опис типових форм і документів (наприклад, картка Т2, форма договору, анкета);

- 5) термін зберігання інформаційного активу;
- 6) доступ до інформаційного активу – перелік ролей і їх прав.

Примітка – будь-які додаткові відомості про інформаційні активи (порядок отримання активу, порядок передачі всередині підприємства, передаються чи активи третім особам і т.д.).

На першому етапі, для спрощення процедури збору інформації про інформаційні активи пропонується розробити СлБ та впровадити на підприємстві типові форми опитування. При цьому до керівника структурного підрозділу повинно бути доведено, що він буде власником даного інформаційного активу і він відповідає за правильне категорювання інформації щодо даного інформаційного активу. Надалі, надання доступу до інформаційного активу в обов'язковому порядку повинно узгоджуватися з його власником.

За результатами отримання інформації від керівників структурних підрозділів представляється можливим заповнити частину граф реєстру інформаційних активів. Надалі керівники структурних підрозділів, на підставі затвердженого «Переліку відомостей підприємства, що становить інформацію з обмеженим доступом», визначають або уточнюють для кожного інформаційного активу його категорію. Ми будемо розглядати п'ять типових класів активів для підприємства, як найбільш типовий перелік при впровадженні DLP систем: публічна інформація, інформація для внутрішнього (службового) користування, персональні дані, комерційна таємниця, суворо конфіденційна інформація (див. як приклад табл. 2).

Зрозуміло, що даний перелік не може претендувати на повноту охопту всього існуючого переліку інформації з обмеженим доступом на кожному підприємстві, але він може бути базовим для формування політики категорювання ІЗОД і для кожного підприємства цей перелік повинен бути сформований з врахуванням його особливостей обробки і зберігання ІЗОД. Результати класифікації вписуються в реєстр інформаційних активів. Реєстр інформаційних активів доцільно вести в електронному вигляді що спрощує його підтримку в актуальному стані, а також дозволяє використовувати відповідні автоматизовані системи його ведення. Також повинні бути визначені власник, місце зберігання і обов'язки з ведення реєстру інформаційних активів.

Твердження 3. Управління інформаційними активами

Для забезпечення безпеки інформаційних активів необхідно документувати і впровадити такі процеси:

- 1) надання доступу до інформаційних активів;
- 2) забезпечення безпеки носіїв;
- 3) структурування інформаційних активів у сховищах;

Таблиця 2

Приклад переліку відомостей підприємства, що становлять інформацію з обмеженим доступом

A1. СУВОРО КОНФІДЕНЦІЙНІ ВІДОМОСТІ

A1.1. Відомості про структуру підприємства та її власників

№	Перелік відомостей	Гриф
1	Відомості про корпоративну структуру підприємства.	СК
2	Відомості про бенефіціарів (справжніх власників, вигодонабувачів) в частині, що не підлягають розголошенню відповідно до діючого законодавства.	СК
3	Відомості про плани зміни структури акціонерного капіталу.	СК
4	Відомості про угоди, що готуються з придбання або поглинання активів.	СК
5	Інформація, підготовлена для власника(ів) і керівництва підприємства.	СК
6	Матеріали, пов'язані з діяльністю органів управління і контролю.	СК
7	Матеріали, пов'язані з підготовкою до проведення засідань і загальних зборів органів управління і контролю державного або приватного секторів до факту їх публічного розкриття в офіційних документах.	СК
8	Інформація про нарадах, ділових зустрічах, запланованих заходах.	СК
9	Відомості про прийняті рішення, щодо змін (вдосконалення) корпоративної структури, включаючи ліквідації, створення, придбання, злиття, поглинання, перетворення, створення філій, представництв, участі в різних об'єднаннях, зміни складів наглядових рад, зміни ключових посадових осіб (топ-менеджерів, директорів напрямків).	СК
10	Відомості про зміни статутного капіталу, або що планується чи вже йде скуповування пакетів акцій або часток інших підприємств.	СК
11	Плани та юридична позиція по вирішенню господарських, в тому числі податкових, суперечок (як наявних, так і можливих), трудових спорів, позицій з досудового врегулювання до факту їх розкриття в документах, офіційно подаються за обраною процедурою оскарження.	СК
... n	Відомості	СК

A1.2. Відомості щодо забезпечення загальної безпеки

№	Перелік відомостей	Гриф
1	Відомості про діяльність, структуру, штат управління з питань безпеки та служби інформаційної безпеки.	СК
2	Відомості, що розкривають об'єкти зацікавленості управління з питань безпеки та служби інформаційної безпеки.	СК
3	Відомості, що розкривають суть службових розслідувань і перевірок управління з питань безпеки та служби інформаційної безпеки.	СК
4	Аналітичні довідки і звіти за результатами роботи управління з питань безпеки та служби інформаційної безпеки.	СК
... n	Відомості, що ...	СК

A2. ВІДОМОСТІ, ЩО СКЛАДАЮТЬ КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ

A2.1. Відомості фінансового і економічного характеру

№	Перелік відомостей	Гриф
1	Відомості, що розкривають порядок і строки забезпечення фінансовими засобами.	КТ
2	Відомості, що містяться в реєстрах бухгалтерського обліку, бухгалтерські звіти (крім тих, які опубліковані).	КТ
3	Відомості, що розкривають в цілому бюджетні показники або зведену фінансову звітність за структурними підрозділами державного або приватного секторів.	КТ
4	Відомості, що розкривають асигнування, фактичні витрати і кредитну заборгованість державного або приватного секторів.	КТ
5	Відомості про фінансові взаємини зі співробітниками, в тому числі відомості про заробітну плату, премії та витрати співробітників.	КТ
6	Відомості про інвестиційні операції, короткострокових і довгострокових укладеннях, наданих позиках і гарантіях, боргових зобов'язаннях (реєстри бухгалтерського обліку).	КТ
7	Відомості про залишки на рахунках в банках і інших кредитних організаціях і операції, які здійснює за цими рахунками.	КТ
8	Відомості, що стосуються політики державного або приватного секторів, в валютних і кредитних питаннях.	КТ
9	Відомості про політику в сфері ціноутворення, в тому числі про методи розрахунку, структуру, рівні цін на товари, роботи, послуги та про розміри знижок, що надаються конкретним споживачам.	КТ

Продовження табл. 2

10	Відомості, що містяться в реєстрах бухгалтерського обліку, бухгалтерські звіти (крім тих, які опубліковані).	КТ
... n	Відомості, що ...	КТ

A2.2. Відомості про системи автоматизації, зв'язку і технічних засобах

№	Перелік відомостей	Гриф
1	Зведені відомості про використовувані засоби зв'язку та автоматизації, їх станом і плани щодо їх модернізації.	КТ
2	Відомості про результати інформаційних обстежень.	КТ
3	Відомості, що розкривають правила обробки інформації в інформаційних системах державного або приватного секторів, структуру інформаційних ресурсів державного або приватного секторів.	КТ
4	Відомості, що розкривають процес розробки програмного забезпечення, результати управлінських і технічних рішень.	КТ
5	Зведені відомості, що розкривають склад і параметри технічних засобів і зміст технічної документації виробів (устаткування).	КТ
6	Відомості, що розкривають вихідні дані, склад і зміст програмного забезпечення.	КТ
7	Відомості про алгоритми роботи і влаштування інтерфейсу будь-якого ПЗ, систему та методи подання, організації та систематизації інформації в базах даних, вихідні коди програмного забезпечення.	КТ
8	Відомості, що відносяться до роботи криптографічного (шифрувальної) техніки або її частин, секретні ключі, паролі.	КТ
9	Відомості, що містяться в базах даних, що належать державного або приватного секторів та / або використовуються ним.	КТ
10	Відомості, що містяться в специфікаціях апаратного і програмного забезпечення, технічних описах, технічних завданнях на створення апаратного і програмного забезпечення, а також в іншій технічній та допоміжній документації.	КТ
... n	Відомості, що ...	КТ

A2.3. Відомості що представляють собою «ноу-хау», стосуються технології виробництва продукції, проведення робіт і надання послуг

№	Перелік відомостей	Гриф
1	Відомості з технічних розробок і проектів, що містять оригінальні рішення (know-how).	КТ
2	Відомості про особливості технологій, що використовуються або пропонується прийняти, власних або придбаних, а також про специфіку їх застосування.	КТ
3	Відомості про програми перспективних досліджень і розробок, їх цілі та завдання.	КТ
4	Відомості про ключові ідеї і результати науково-дослідних розробок, в тому числі незавершених.	КТ
5	Відомості про умови експериментів і устаткуванні, на якому вони проводилися.	КТ
6	Відомості про особливості конструкторсько-технологічних рішень, що дають позитивний економічний ефект.	КТ
7	Відомості про сутність винаходів, корисних моделей і / або промислових зразків до офіційної публікації інформації про них.	КТ
... n	Відомості про ...	КТ

A2.4. Відомості по зовнішньої діяльності та взаємовідносинам

№	Перелік відомостей	Гриф
1	Відомості, що розкривають зміст матеріалів обстежень замовників, що включають інформацію з обмеженим доступом.	КТ
2	Відомості про застосування оригінальних методів маркетингових досліджень, вивчення ринку і їх результати, про оцінки стану і перспективи розвитку ринкової кон'юнктури продажів	КТ
3	Відомості щодо стратегії освоєння ринку, в тому числі і інформація про застосування оригінальних методів продаж.	КТ
4	Відомості, що розкривають структуру і зміст баз даних клієнтів (поточних і потенційних).	КТ
5	Зведені відомості по контактам з потенційними і поточними клієнтами і партнерами.	КТ
6	Відомості, про підготовку, хід та результати переговорів з третіми особами.	КТ
7	Відомості, що розкривають зміст комерційних пропозицій клієнтам, в тому числі конкурсних пропозицій.	КТ
8	Конфіденційні відомості, які стали відомі в зв'язку з виконанням зобов'язань за договорами з третіми особами, в тому числі пов'язані з комерційною та іншою захищеною законом таємницею контрагентів.	КТ

Продовження табл. 2

9	Зведені відомості про вартість закупленої продукції, терміни і умови поставок.	КТ
... n	Відомості, що ...	

A2.5. Відомості про виробничі процеси

№	Перелік відомостей	Гриф
1	Відомості, що розкривають зміст внутрішніх стандартів підприємства.	КТ
2	Відомості про результати внутрішніх перевірок та звіти про стан виробництва.	КТ
3	Відомості з управління якістю.	КТ
4	Відомості про плани залучення постачальників і підрядників, а також відомості про техніко-економічне обґрунтування таких планів.	КТ
5	Відомості про інвестиційні плани і техніко-економічне обґрунтування таких планів.	КТ
6	Відомості про плани розширення або згортання виробництва, різних видів продукції (реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг і т.п.), а також відомості про техніко-економічне обґрунтування таких планів.	КТ
... n	Відомості про ...	КТ

A3. ВІДОМОСТІ ДЛЯ СЛУЖБОВОГО КОРИСТУВАННЯ

A3.1. Відомості з організаційно-штатних питань

№	Перелік відомостей	Гриф
1	Відомості, що стосуються допуску до конфіденційної інформації працівників.	ДСК
2	Відомості про плінність кадрів, напрямки кадрової політики керівництва.	ДСК
3	Відомості, що містять персональні дані працівників і підлягають захисту відповідно до діючого законодавства, а також інша персональна інформація.	ПДн
... n	Відомості щодо ...	ПДн

A3.2. Відомості про виробничі процеси

№	Перелік відомостей	Гриф
1	Відомості про порядок організації технологічних процесів виробництва продукції, а також відомості про затверджену номенклатуру, обсяг і якість продукції.	ДСК
2	Відомості про порядок формування виробничих програм, нормативів витрачання сировини, матеріалів та енергоресурсів.	ДСК
3	Відомості про порядок організації та забезпечення екологічної безпеки виробничої / господарської діяльності.	ДСК
4	Відомості про порядок організації капітальних і поточних ремонтів обладнання, робіт з утримання будинків і споруд, робіт з модернізації та реконструкції обладнання, а також міжремонтного обслуговування.	ДСК
5	Відомості про порядок формування і розрахунки нормативів витрат сировини і товарно-матеріальних цінностей на всі види виконуваних робіт.	ДСК
6	Відомості про порядок організації та забезпечення розробок проектно-кошторисної та конструкторської документації, технічної документації для формування реєстраційних профілів та супровідної документації.	ДСК
7	Відомості про порядок організації технологічних процесів виробництва продукції, а також відомості про затверджену номенклатуру, обсяг і якість продукції.	ДСК
8	Відомості про порядок формування виробничих програм, нормативів витрачання сировини, матеріалів та енергоресурсів.	ДСК
... n	Відомості про ...	ДСК

A3.3. Відомості про забезпечення охорони об'єктів

№	Перелік відомостей	Гриф
1	Відомості, що розкривають склад технічних систем охорони об'єктів підприємства, організаційні заходи щодо системи охорони об'єктів.	ДСК
2	Відомості, що розкривають порядок пропускового режиму на об'єкти підприємства, заходи, що його забезпечують.	ДСК
3	Відомості, що розкривають структуру і функції чергових змін охорони.	ДСК
4	Інструкції служби фізичної та інформаційної безпеки.	ДСК
... n	Відомості щодо ...	ДСК

A3.4. Відомості щодо забезпечення інформаційної безпеки

№	Перелік відомостей	Гриф
1	Відомості про застосовувані системи і засоби захисту інформації на підприємстві, а також зміст заходів щодо забезпечення інформаційної та кібернетичної безпеки автоматизованих систем обробки інформації, автоматизованих систем управління виробництвом, систем зв'язку та т.п.	ДСК
2	Відомості про грубі порушення вимог інформаційної та кібернетичної безпеки.	ДСК
3	Відомості про потреби, призначення, наявність, каналів руху ключових документів, про склад ключових мереж, що плануються до розгортання і діючих, факти компрометації і відновлення, ін.	ДСК
4	Відомості, що стосуються ключових інформаційних систем.	ДСК
5	Відомості про результати контролю переговорів по відкритих каналах зв'язку.	ДСК
6	Відомості про технічні засоби перехоплення, знімання інформації, та методи їх застосування.	ДСК
7	Відомості, що розкривають значення діючих кодів, паролів, які використовуються для підтвердження повноважень при встановленні зв'язку і доступу до інформаційних систем підприємства.	ДСК
8	Відомості, що розкривають питання організації робіт і стан інформаційної безпеки, сутність заходів щодо забезпечення інформаційної та кібернетичної безпеки, режиму конфіденційності.	ДСК
9	Відомості, що розкривають результати досліджень з виявлення каналів витоку конфіденційної інформації на підприємстві.	ДСК
10	Відомості про методи захисту від підробки зображень, що відтворюють товарні знаки та інші засоби індивідуалізації підприємства, його продукції, робіт і послуг.	ДСК
11	Політики та інструкції служби інформаційної безпеки.	ДСК
12	Політики та інструкції управління інформаційних технологій.	ДСК
... n	Відомості про ...	ДСК

4) повідомлення працівників про правила використання корпоративних ресурсів;

5) контроль за дотриманням вимог розміщення інформаційних активів.

Твердження 4. Надання доступу до інформаційних активів

Для управління доступом до інформаційних активів доцільно розробити та використовувати рольову модель користувача, яка повинна включати в себе структуру прав доступу до відповідних інформаційних активів.

Надання доступу до інформаційних активів доцільно здійснювати за заявкою від керівника підрозділу, якому належить співробітник з обов'язковим погодженням доступу з власником інформаційного активу і СлБ. Надання доступу має ґрунтуватися на принципі «need to know», тобто співробітники повинні мати доступ тільки до тих активів (даними), які необхідні їм для виконання їх посадових обов'язків, і вони (співробітники) повинні володіти мінімально необхідними привілеями.

Оригінали узгоджених заявок повинні зберігатися в управлінні інформаційних технологій (УІТ). Копії погоджених заявок повинні передаватися в електронному вигляді в СлБ.

Періодично необхідно проводити інвентаризацію облікових записів, що підтверджує, що:

1) для всіх активних облікових записів існують узгоджені заявки;

2) усі облікові записи звільнених співробітників заблоковані;

3) неперсоніфіковані, колективні, групові облікові записи не використовуються для цілей адміністрування;

4) всі тестові облікові записи активні тільки на час проведення робіт.

Результати інвентаризації повинні оформлятися у вигляді акту, що описує результати перевірки.

Всі знайдені невідповідності реальних прав доступу наявними заявками повинні бути усунені.

Твердження 5. Забезпечення безпеки носіїв

Носії інформаційних активів необхідно захищати. Для цього доцільно:

1) промаркувати носії інформації;

2) регулярно проводити інвентаризацію носіїв інформації;

3) забезпечити їх фізичну безпеку;

4) визначити порядок доступу до носіїв інформації.

Носії інформації рекомендується промаркувати наклейками, що містять обліковий номер і найменування класу активу. При цьому носії інформації доцільно враховувати у відповідних журналах і проводити регулярну інвентаризацію носіїв (рекомендується проводити інвентаризацію не менше, ніж раз на рік).

Для забезпечення фізичної безпеки носіїв інформаційних активів рекомендується обмежити доступ в приміщення, де здійснюється їх обробка та збері-

гання. Носії, на яких зберігається і / або обробляється суворо конфіденційні відомості, комерційна таємниця або інформація для внутрішнього користування, доцільно зберігати в приміщеннях, обладнаних системою контролю доступу. Матеріальні носії доцільно зберігати в сейфах або шафах, що замикаються. Порядок забезпечення різних аспектів фізичної безпеки носіїв, які використовуються для зберігання та обробки ІзОД, повинні бути визначені додатковими процедурами та інструкціями.

Доступ до носіїв, які містять інформаційні активи, необхідно надавати відповідно з виробничою необхідністю, в рамках виконання співробітниками своїх посадових обов'язків.

Твердження 6. Структурування інформаційних активів на файлових ресурсах

Пропонується упорядкувати інформаційні активи, що розміщуються у сховищах різного типу.

Для цього УІТ з урахуванням інформації, документованої в реєстрі інформаційних активів, формує архітектуру каталогів. Спрощена структура каталогів може бути представлена у вигляді поданої на рис. 1.

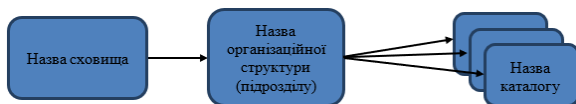

Рис. 1. Пропонована структура каталогів

ІТ фахівці – адміністратори сховищ, формують нову структуру каталогів і розмежовують права доступу до нових папок відповідно до реєстру інформаційних активів. ІТ фахівці також визначають максимальний розмір дискового простору каталогів верхнього рівня.

Після завершення процесу створення структури каталогів, керівники структурних підрозділів або уповноважені особи все дані, що зберігаються на корпоративних ресурсах, переглядають і переносять (копіюють) їх відповідно до визначених каталогів. При цьому всіх користувачів інформаційних ресурсів необхідно повідомити про процес перенесення даних і представити їм опис нової структури та інструкції щодо порядку обробки та зберігання інформаційних активів підприємства.

Після цього рекомендується впровадження автоматизованих систем інтелектуального аналізу сховищ даних, використання яких дозволяє підвищити ефективність управління доступом і зберігання ІзОД підприємства.

Твердження 7. Повідомлення працівників про правила використання корпоративних ресурсів

Пропонується по захищеній електронній пошті або через захищений корпоративний веб-ресурс

провести розсилку внутрішнім адресатам інструктивних матеріалів з визначенням вимог щодо розміщення інформаційних ресурсів підприємства на корпоративних ресурсах. Вимоги щодо розміщення інформаційних активів пропонується оформити окремим документом – «Правила розміщення інформаційних активів на корпоративних ресурсах».

До складу правил пропонується включити:

вимоги щодо необхідності зберігання документів тільки відповідно до прийнятої структури;

перелік категорій інформації, доступної для розміщення на корпоративних ресурсах (наприклад, документи, призначені для роботи);

перелік інформації, розміщення якої заборонено на корпоративних ресурсах (наприклад, інформація особистого характеру, відеофільми, фотографії та ін.);

вимога своєчасно видаляти інформацію, яка не потрібна для виконання бізнес-процесів і цілі обробки якої, досягнуті.

Будь-яку іншу інформацію, що стосується підвищення корпоративної культури роботи з сховищами даних. У внутрішні документи підприємства доцільно прописати відповідальність працівників за дотримання поточних вимог.

Твердження 8. Контроль за дотриманням вимог розміщення інформаційних активів

Контроль за дотриманням вимог щодо розміщення інформаційних активів здійснюють власники інформаційних активів. З періодичністю не рідше одного разу на півроку-рік власник інформаційного активу повинен переглядати дані в каталогах на предмет виконання вимог щодо їх розміщення.

Висновки

Питання організації безпеки інформації з обмеженим доступом, а зокрема управління зберіганням та наданням прав доступу до неї, на даний час досить гостро стоїть у цілому світі. Особливо це актуально для підприємств, що починають впроваджувати автоматизовані DLP та DAG системи. Проаналізовані і сформовані рекомендації та вимоги щодо розробки політики категорювання ІзОД щодо ІР підприємств різних форм власності. Звернута увага на прикладні аспекти що можуть допомогти суттєво зменшити ризики пов'язані з НСД до ІзОД, знищенням інформаційних ресурсів, компрометації ІР підприємства і т.п. Подальші дослідження варто зосередити на створенні та впровадженні типового положення про ІзОД та порядку захисту інформаційних активів підприємств державного та корпоративного сектору економіки, розробці та імplementації сучасних методик та стандартів протидії інформаційним та кібернетичним загрозам, навчанні та тренінгам персоналу правилам класифікації та категорюванню інформації.

Список літератури

1. Управління доступом. TechNet – Microsoft. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: [https://technet.microsoft.com/ru-ru/library/cc770749\(v=ws.11\).aspx](https://technet.microsoft.com/ru-ru/library/cc770749(v=ws.11).aspx).
2. Рольове управління доступом для IBM Systems Director Console. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ibm.com/support/knowledgecenter/ru/ssw_aix_71/com.ibm.aix.sysdircon/rbac_main.htm.
3. Левкин Р. Внедрение DLP-системы на предприятии / Р. Левкин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://www.anti-malware.ru/analytics/Technology_Analysis/introduction_DLP_system_enterprise.
4. Защита от потери данных – Microsoft. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: [https://technet.microsoft.com/ru-ru/library/jj150527\(v=exch.150\).aspx](https://technet.microsoft.com/ru-ru/library/jj150527(v=exch.150).aspx).
5. Хмелин А. Практические аспекты внедрения системы защиты от утечек данных / А. Хмелин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.s-director.ru/magazine/magdocs/view/129.html>.
6. Бурячок В.Л. Сучасні системи виявлення атак в інформаційно-телекомунікаційних системах і мережах. Модель вибору раціонального варіанта реагування на прояви стороннього кібернетичного впливу / В.Л. Бурячок // Інформаційна безпека. Східноукраїнський національний університет ім. В.Даля. – 2013. – № 1(9). – С. 33-40.
7. Бурячок В.Л. Політика інформаційної безпеки: підручник / В.Л. Бурячок, Р.В. Гришук, В.О. Хорошко. – К.: ПВП «Задруга», 2014. – 222 с.
8. Бурячок В.Л. Сучасні методи комплексної оцінки ефективності захисту інформації в розподілених корпоративних мережах / В.Л. Бурячок, В.А. Козачок // Матеріали міжнародної науково-технічної конференції «Сучасні інформаційно-телекомунікаційні технології». – Том 4: Сучасні технології інформаційної безпеки. – ДУТ, С. 91-92.
9. Бурячок В.Л. Пентестинг як інструмент комплексної оцінки ефективності захисту інформації в розподілених корпоративних мережах / В.Л. Бурячок, В.А. Козачок, Л.В. Бурячок, П.М. Складаний // Сучасний захист інформації. – Державний університет телекомунікацій. – 2015. – № 3. – С. 4-12.
10. Бурячок В.Л. Науково-технічне обґрунтування вибору підходу до формування множини інформативних параметрів для систем захисту інформації / В.Л. Бурячок, Р.В. Гришук, В.М. Мамарев // Специальные телекоммуникационные системы и защита информации. – 2014. – № 2(26). – С. 82-86.
11. Бурячок В.Л. Технологія проведення порівняльного аналізу та оцінювання стану захищеності автоматизованих інформаційних систем / В.Л. Бурячок, Л.В. Бурячок, В.В. Семко // Сучасний захист інформації. – Державний університет телекомунікацій. – 2016. – № 4. – С. 16-24.

References

1. TechNet-Microsoft, *Access control*, [https://technet.microsoft.com/en-us/library/cc770749\(v=ws.11\).aspx](https://technet.microsoft.com/en-us/library/cc770749(v=ws.11).aspx).
2. *Role-based access control for IBM Systems Director Console*, www.ibm.com/support/knowledgecenter/en/ssw_aix_71/com.ibm.aix.sysdircon/rbac_main.htm.
3. Levkin, R. *Implementation of the DLP system at the enterprise*, https://www.anti-malware.ru/analytics/Technology_Analysis/introduction_DLP_system_enterprise.
4. Microsoft, *Data loss protection*, [https://technet.microsoft.com/en-us/library/jj150527\(v=exch.150\).aspx](https://technet.microsoft.com/en-us/library/jj150527(v=exch.150).aspx).
5. Khmelin, A. *Practical aspects of implementation of the system of protection against data leaks*, www.s-director.ru/magazine/magdocs/view/129.html.
6. Buryachok, V. (2013), “Suchasni systemy vyjavlennia atak v informatsiino-telekomunikatsiinykh systemakh i merezhakh. Model vyboru ratsionalnoho varianta reahuvannia na proiavy storonnoho kibernetichnoho vplyvu” [Modern systems for detecting attacks in information and telecommunication systems and networks. A model for choosing a rational version of the response to manifestations of third-party cybernetic effects], *Information security*, No. 1 (9), Eastern Ukrainian National University V. Dahl, pp. 33-40.
7. Buryachok, V., Grishchuk, R. and Khoroshko, V. (2014), “*Polityka informatsiinoi bezpeky: pidruchnyk*” [*Information security policy: a textbook*], PVP “Zadruga”, Kyiv, 222 p.
8. Buryachok, V.L. and Kozachok, V.A., “Suchasni metody kompleksnoi otsinky efektyvnosti zakhystu informatsii v rozpodilenykh korporatyvnykh merezhakh” [Modern methods of integrated assessment of the effectiveness of information security in distributed corporate networks], *Materials of the international scientific and technical conference "Modern information and telecommunication technologies"*, Vol. 4, Modern technologies of information security, DUT, pp. 91-92.
9. Buryachok, V.L., Kozachok, V.A., Buryachok, L.V. and Skladanyi, P.M. (2015), “Pentestinh yak instrument kompleksnoi otsinky efektyvnosti zakhystu informatsii v rozpodilenykh korporatyvnykh merezhakh” [Pentesting as a tool of complex assessment of the effectiveness of information security in distributed corporate networks], *Modern information technology*, No. 3, State University of Telecommunications, pp. 4-12.
10. Buryachok, V.L., Grishchuk, R.V. and Mamarev, V.M. (2014), “*Naukovo-tekhnichne obgruntuvannia vyboru pidkhodu do formuvannia mnozhyny informatyvnykh parametriv dlia system zakhystu informatsii*” [Scientific and technical substantiation of the choice of approach to the formation of a set of informative parameters for information security systems], *Special telecommunication systems and information protection*, No. 2(26), pp. 82-86.
11. Buryachok, V.L., Buryachok, L.V. and Semko, V.V. (2016), “*Tekhnolohiia provedennia porivnialnoho analizu ta otsiniuvannia stanu zakhyshchenosti avtomatyzovanykh informatsiinykh system*” [Technology of conducting comparative analysis and evaluation of the state of protection of automated information systems], *Modern information protection*, No. 4, State University of Telecommunications, pp. 16-24.

Відомості про авторів:**Борсуковський Юрій Володимирович**

кандидат технічних наук
доцент Державного університету телекомунікацій,
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1973-2386>

Борсуковська Вікторія Юріївна

ПАТ «Укрсоцбанк» департамент безпеки
керівник проєктів,
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4929-6987>

Бурячок Володимир Леонідович

доктор технічних наук професор
завідуючий кафедрою
Київського університету ім. Б. Грінченка,
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4055-1494>

Складанний Павло Миколайович

старший викладач Київського університету
ім. Б. Грінченка,
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-7775-6039>

Information about the authors:**Yurii Borsukovskii**

Ph.D. in Technical Sciences
Senior Lecturer of State University of Telecommunications,
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-1973-2386>

Victoria Borsukovska

PJSC "Ukrsoctbank" Security Department
Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-4929-6987>

Volodymyr Buriachok

Doctor of Technical Sciences Professor
Head of the Department of Borys Grinchenko
Kyiv University,
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4055-1494>

Pavlo Skladannyi

Senior Lecturer of
Borys Grinchenko Kyiv University,
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-7775-6039>

ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ РАЗРАБОТКИ ПОЛИТИКИ КАТЕГОРИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИИ С ОГРАНИЧЕННЫМ ДОСТУПОМ

Ю.В. Борсуковский, В.Ю. Борсуковская, В.Л. Бурячок, П.М. Складанный

В статье проведен детальный анализ прикладных аспектов разработки политики информационной безопасности по категорированию информации с ограниченным доступом для корпоративных пользователей, которые начинают внедрять автоматизированные DLP и DAG системы. С учетом того, что в отечественном законодательстве четкое понимание понятия «коммерческая тайна» отсутствует, а каждый владелец предприятия может самостоятельно определять перечень информации, которая для него и предприятия в целом является конфиденциальной, а также самостоятельно определять порядок работы с такой информацией, в статье, во-первых, сформулированы базовые требования и рекомендации по структуре и содержанию типичной политики категорирования информации с ограниченным доступом для предприятий различных форм собственности, и, во-вторых, введен ряд новых понятий, которые позволят избежать конфликта при внедрении DLP и DAG систем с определенными их трактовками, определенными на законодательном уровне. Как результат, это приведет к существенному уменьшению рисков, связанных с несанкционированным доступом к конфиденциальной информации, уничтожением информационных ресурсов, компрометацией информационных ресурсов предприятия. Вместе с тем, в статье рассмотрен пример категорирования информации с ограниченным доступом; определены требования по формированию реестра информационных активов и сформированы рекомендации по категорированию информации с учетом опыта внедрения систем управления доступом к неструктурированным данным и систем предотвращения утечек информации.

Ключевые слова: категорирование, классификация, доступ, политика, кибербезопасность.

POLICY ASPECTS IN CRYPTO PROTECTION OF CONFIDENTIAL INFORMATION

Y. Borsukovskii, V. Borsukovska, V. Buriachok, P. Skladannyi

The article provides the detailed analysis for Information Security Policies elaboration, considering categorization of restricted access information for corporate clients, which starts to implement automated DLP and DAG systems. However, the local legislation has no clear definition of “commercial secrecy”, and each owner to the company may independently categorize the information which, in general, might be defined as confidential; as well define the procedure for operation with such type of information. Thus, the article covers: 1. Basic requirements for the structure and scope of model policy for restricted access information categories related to any type of legal entity. 2. Introduce the new definitions which ensure to avoid any conflicts in DLP and DAG systems implementation, considering its initial definition in legislation. In result, it will promote the essential decrease in risks related to illegal access to confidential information, damage of informational sources, and discredit of informational sources of the company. At that, the article provides the example of categorization in restricted access information; enlist the requirements for composition of information assets register and collects the practical recommendations for categorization of information considering the experience in implementation of access management systems to unstructured data and data security systems.

Keywords: categorization, classification, access, politics, cyber security.